

Helse- og omsorgsdepartementet
v/ politisk ledelse

Oslo, 12.04.22

Innspill til ny stortingsmelding om folkehelsepolitikken

HLF (Hørselshemmedes Landsforbund) er Norges største organisasjon for mennesker med funksjonsnedsettelse med 65 000 medlemmer. En million nordmenn har hørselsutfordringer som påvirker hverdagen ulikt. HLF arbeider for økt livskvalitet, likestilling og full deltakelse i alle livets sammenhenger for personer med hørselsutfordringer. Noen har behov for omfattende rehabilitering, mens andre trenger tilrettelegging, hjelpemidler og kunnskap i å mestre hverdagen. Stadig flere rammes av hørselsutfordringer og det er viktig å motvirke sosial isolasjon og frafall fra utdanning og arbeidsliv.

God hørselshelse gir god livskvalitet

HLF takker for muligheten til å komme med innspill til ny Folkehelsemelding. Å ta vare på hørselen er både forebyggende og helsefremmende arbeid, som er med på å øke livskvalitet og motvirke psykisk uhelse i befolkningen. Sentrale punkter som regjeringen vektlegger i arbeidet med folkehelse. God hørselshelse «fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen», for å sitere folkehelseloven §3b.

Norge har tre nasjonale folkehelsemål som det er bred tverrpolitisk enighet om.

- Norge skal være blant de tre landene i verden som har høyest levealder
- Befolkningen skal oppleve flere leveår med god helse og trivsel og reduserte sosiale helseforskjeller
- Vi skal skape et samfunn som fremmer helse i hele befolkningen

Arbeidet med god hørselshelse vil fremme disse tre nasjonale folkehelsemålene og gi en høyere livskvalitet og en friskere befolkning. God hørselshelse vil også kunne motvirke psykiske lidelser og muskel-skjelettlidelser.

HLF merker seg at regjeringen i sitt fremlegg stiller ulike spørsmål til høringsinstansene, men at det også er en mulighet for å sende inn med merknad som eget vedlegg. HLF velger å gjøre det siste og er av den oppfatning av at vi svarer ut noen av spørsmålene.

HLFs innspill til ny Folkehelsemelding vil ta for seg følgende hovedpunkter:

- Hørselsutfordring er en folkehelseutfordring
- Det utarbeides en helhetlig plan for hørselsfeltet, Hørselsplan, som en del av folkehelsearbeidet.
- Det utvikles en nasjonal forebyggingskampanje, god lyd/lydvett.

HLF spurte en av landets ledende fagpersoner om hva som må til innen hørselsområdet, og fikk dette svaret:

«Riktig og tidlig informasjon fra fagperson, hørsel må forbli i det audiologiske og offentlige systemet, en tydelig bestilling må gis til helseforetakene fra Helse- og omsorgsdepartementet om at de skal ta hørsel på alvor ved å ansette audiologiske fagpersoner, gi et kvalitativt godt tilbud til brukerne, danne nettverk for hvordan audiologifaget skal utvikles og hørselstilbudet skal være. Utnytte det tilbudet som ligger der i dag, da finansieringen er der».

Dette svaret er i tråd med hva Helsedirektoratets utredning av tilbud til hørselshemmede¹ også anbefaler av tiltak. Tiltak som HLF mener må prioriteres i arbeidet for at personer med hørselsutfordringer skal kunne leve gode liv.

Hørselsutfordring er en folkehelseutfordring

Hørsel er en essensiell sans hos mennesker og berører alle stadier i livet, fra en kommer ut av mors liv til en gravlegges. Det å høre godt, forebygge hørselsutfordringer, tilrettelegge for mestrings- og læringstiltak samt tilgang til hørselstekniske hjelpemidler for de som har hørselsutfordring, er viktige sider av folkehelsen. En million i Norge har store utfordringer med hørselen². NAV anslår at behovet for høreapparatilpasninger i perioden 2016- 2030 vil øke med to prosent årlig, akkumulert til 65 prosent. En aldrende befolkning er en av grunnene til dette. Tinnitus (med og uten hørselstap), Ménières sykdom, Auditiv prosesseringsvanske (APD) og hyperakusis gir også utfordringer knyttet til hørsel. En million nordmenn har hørselsutfordringer og det er helt nødvendig at hørsel og hørselsutfordring innlemmes i arbeidet med ny folkehelsemelding.

I tidligere folkehelsemeldinger har utfordringer med hørselen blitt ansett som en folkehelseutfordring, men ikke fulgt opp med noen tiltak. De som rammes av hørselsutfordringer er alle innbyggere i en kommune, og må få mulighet til å være aktive samfunnsborgere på lik linje med andre. Verdens Helseorganisasjon (WHO) har gjort beregninger på at 1 krone investert i ikke-smittsomme sykdommer gir en gevinst på 7 kroner. WHOs oversikt «burden of disease 2004-2030» viser at ubehandlet hørselstap i voksen alder vil rykke opp fra 15. til 7. plass.

God oppfølging av hørselsutfordringer kan bidra til fullføring av utdanning, god læringsutbytte³, yrkesaktivitet og at eldre blir boende lengre hjemme. En studie STAMI har gjort basert på tall fra HUNT 2 og HUNT4 Hørsel viser at det er 26 prosentpoeng høyere risiko for hørselshemmede å falle ut av arbeidslivet enn for de uten hørselstap. Et annet viktig funn er at andelen yrkesaktive med hørselstap er på 5,8 prosent, dvs rundt 160 000 personer. En rapport fra Oslo Economics⁴ viser at hørselstap alene koster det norske samfunnet to milliarder kroner årlig i produksjonstap. Legges verdien av tapt livskvalitet på toppen, er vi oppe i 38 milliarder kroner per år. For hver investert krone får samfunnet tilbake ti-gangen⁵.

Forskning viser at ubehandlet hørselstap utgjør den største enkeltrisikofaktoren for å utvikle demens, med et forebyggingspotensial på 9 prosent⁶. Eldre med hørselstap har større risiko til å utvikle kognitiv reduksjon⁷, i tillegg er det et problem at hørselstap ikke oppdages, men at eldre i stedet diagnostiseres med demens⁸. En av ti demenstilfeller skyldes ubehandlet hørselstap. Årsak er manglende utredning og at helse- og omsorgstjenesten ikke har god nok kunnskap om hørselsutfordringer. Det er uakseptabelt at eldre blir inaktive og feildiagnostiseres på grunn av at hørselstapet ikke avdekkes.

¹ [Hdir Rapportmal-gjeldende.him 19.06.19 \(helsedirektoratet.no\)](https://www.hlf.no/rapportmal-gjeldende-him-19-06-19)

² www.hlf.no/forekomst

³ Ola Hender: Elever med hørselshemming. En kartleggingsundersøkelse om læringsutbytte. Skådalen Publications Series No 32, 2012.

⁴ Rapport fra Oslo Economics: [nedsatt-horsel-i-arbeidsfor-alder.pdf \(hlf.no\)](https://www.osloeconomics.no/medias/nyheter/2017/06/nedsatt-horsel-i-arbeidsfor-alder.pdf)

⁵ [Spend to Save The Ear Foundation 2016 1-1.pdf \(adultheating.com\)](https://www.adultheating.com/wp-content/uploads/2016/01/Spend-to-Save-The-Ear-Foundation-2016-1-1.pdf)

⁶ The Lancet Commission Report, june 2017. Dementia prevention, intervention, and care [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(17\)31363-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(17)31363-6)

⁷ JAMA and Archives Journals. "Hearing loss associated with development of dementia." ScienceDaily. ScienceDaily, 15 February 2011

⁸ «Hearing loss in the elderly», doktoravhandling av Jorunn Solheim, Universitetet i Oslo 2011

I tillegg til de rene økonomiske omkostningene av at mennesker med hørselsutfordringer ikke får god nok behandling og oppfølging, kommer de menneskelige kostnadene. Hørselsutfordringer er også en skjult årsak til andre plager, både somatisk (slitasje på skjelett, nakke og rygg) og psykisk. Hørselsutfordringer kan også gi økt risiko for psykisk uhelse. Noen opplever sorgreaksjoner og fortvilelse over konsekvensene av et funksjonstap, andre kan oppleve stress⁹. Opplevd diskriminering skaper i tillegg til egne isoleringsstrategier et utenforskap. Hørselshemmede blir som regel glemt når samfunnet lager møteplasser^{10,11}. Manglende universell utforming, dårlig lyd og bruk av hørselsteknisk utstyr, fravær av visuell og tekstlig informasjon for å nevne noe.

Hørselsplan

Offentlige rapporter viser at det er veldig tilfeldig om personer med hørselsutfordringer får den oppfølgingen de trenger, og er det hjelp å få er kvaliteten veldig varierende. Lover og retningslinjer tolkes og følges opp ulikt, du kan risikere å vente opp mot ett år for å komme til spesialist for å teste hørselen, kunnskapen om hørselsutfordringer er lav, det er få lærings- og mestringstilbud og informasjon og veiledningsmateriale er lite tilgjengelig. Ellers er det gjennomgående at nærpersoner/pårørende ikke involveres i behandlings- og rehabiliteringsforløp til personer med hørselsutfordringer.

Dagens regjeringspartier AP og SP, sammen med RV, MDG og Rødt, fremmet i februar 2021 for Stortinget representantforslag om å utarbeide en nasjonal hørselsplan. HLF ber regjeringen følge opp lovnader gitt i Stortinget og fremme en hørselsplan i tråd med representantforslaget og anbefalingene i Helsedirektoratets utredning av tilbud til hørselshemmede som også tydeliggjør dagens utfordringsbilde og fremtidens behov.

Forebyggingskampanje

Forebyggingspotensialet er stort og et godt tiltak kan være en nasjonal god lyd/lydvett-kampanje. Ikke bare knyttet til støyskader, der vi ser at dagens lovhjemler iblant annet arbeidsmiljølovgivningen har gitt positive resultater. Forebygging av negative følgekonskvenser av hørselshemming er et universelt utformet samfunn med lydvett, gode lyd- og lysforhold, visuell informasjon og for mange i kombinasjon med hørselsteknisk utstyr. WHO har slått alarm om at 1,1 milliard unge mennesker står i fare for å skade hørselen, som følge av uvettig omgang med høy lyd¹². Årsaken er at vi omgir oss med flere støykilder enn før. Vi går med høy musikk rett på øret, festivaler og konserter holder høyt lydnivå og for mange blir russetiden en påkjenning for hørselen med høy musikk fra monsterhøytalere. Høy lyd over tid og overdreven bruk kan også skade hørselen¹³.

Samhandling

Frivillighetens samhandling med det offentlige er viktig i folkehelsearbeidet. HLF har i overkant av 2000 frivillige som er aktive i sine lokalsamfunn, av disse er det 630 likepersoner og hørselshjelpere. Deltakelse og rekruttering av frivillige må skje i samarbeid med de etablerte organisasjonene og ikke på siden av. Den frivillige aktiviteten skal supplere det offentlige tilbudet og ikke komme som erstatning for. I dag er den hørselsfaglige kompetansen i kommunene mangelfull og det er begrenset

⁹ Peterson, Katharine Cecilia (2009), Hørselstap – sorg og aksept, stress og mestring, Tidsskrift for Norsk Psykologforening 2009. nr.46.

¹⁰ NOU 2001: 22 Fra bruker til borger.

¹¹ Helsedirektoratet og Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne (2006), Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006,

¹² <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2015/ear-care/en/>

¹³ [Personal music players and hearing loss. The HUNT Cohort Study - STAMI](#)

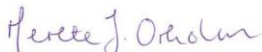
kapasitet i flere ledd av forløpet, samt at hørselshemmede ofte ikke har fått tilstrekkelig opplæring til å nyttiggjøre seg tildelte hjelpemidler¹⁴. HLFs frivillige vil være en god samarbeidspartner med kommunene for å styrke tilbudet til hørselshemmede.

HLF og HLF Briskebys prosjekt Moderne hørselsomsorg (Ringeriksprosjektet)¹⁵, for å øke kompetansen om hørsel blant helse- og omsorgsansatte, med støtte fra blant annet Helsedirektoratet er et godt eksempel på samhandlingsprosjekt. God lyd i skolen¹⁶ og God lyd i barnehagen¹⁷ er også det.

HLF vil minne om at det offentlige må tilby både et nødvendig og et tilpasset tjenestetilbud etter innbyggernes behov, jf. helse- og omsorgstjenesteloven. Videre at Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven pålegger et likeverdig tilbud uavhengig av nedsatt funksjonsevne og at Norge har forpliktet seg gjennom Likestillings- og diskrimineringsloven og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), å sikre personer med hørselsutfordringer samme mulighet som andre til å være aktive samfunnsborgere med fravær av utrygghet og diskriminering.

HLF ser frem til et samarbeid om Folkehelsemelding og håper regjeringen prioriterer hørsel og de viktige områdene vi har tatt opp. Vi ber også om møte hvor vi kan utdype innspillene våre. Ta også kontakt hvis dere har spørsmål. For ytterligere informasjon kontaktes Orholm på orholm@hlf.no eller mobil 91628776.

Med vennlig hilsen
Hørselshemmedes Landsforbund

Merete J. Orholm
Politisk sjef

¹⁴ Kartlegging av tilbudet til hørselshemmede i kommunene med vekt på den eldre befolkningen, Oslo Economics 2019

¹⁵ [Ringeriksprosjektet – på vei mot en bedre hørselsomsorg | HLF](#)

¹⁶ [God lyd i skolen](#)

¹⁷ [HLF \(godlydibarnehagen.no\)](#)